

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **БОБРОВА ВІКТОРА СЕРГІЙОВИЧА** на тему
**«УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АГРОТЕХНОЛОГІЇ КВАСОЛІ
ЗВИЧАЙНОЇ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ»**, для
подання на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
201 Агрономія галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дослідження технології вирощування квасолі звичайної зумовлена необхідністю підвищення ефективності виробництва цієї стратегічно важливої зернобобової культури в умовах змін клімату та зростання попиту на рослинний білок. Незважаючи на високий генетичний потенціал сучасних сортів, їх продуктивність в Україні реалізується недостатньо через недосконалість технологічних прийомів і недостатню адаптацію до ґрунтово-кліматичних умов. Наукове обґрунтування оптимальних елементів технології вирощування, добору адаптивних сортів і вдосконалення агротехнічних заходів сприятиме стабілізації врожайності, підвищенню економічної ефективності виробництва, розширенню експортного потенціалу та зміцненню продовольчої безпеки України.

Зв'язок роботи з державними науковими (галузовими) програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано впродовж 2023–2025 рр. відповідно до наукової програми Уманського національного університету «Оптимальне використання природного і ресурсного потенціалу агроєкосистем Правобережного Лісостепу України», підпрограми «Збалансоване використання, прогноз і управління природним та ресурсним потенціалом агроєкосистем України» (номер державної реєстрації 0121U112521).

Наукова новизна та практична цінність одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальному підтвердженні ефективності комплексного застосування елементів агротехнології вирощування сучасних сортів квасолі звичайної (*Phaseolus vulgaris* L.), придатних до механізованого збирання, в умовах нестійкого зволоження Правобережного Лісостепу України. Встановлено

закономірності формування продукційного процесу культури залежно від взаємодії генотипу, інокуляції насіння біопрепаратами та норм висіву, що забезпечує більш повну реалізацію генетичного потенціалу сортів.

Уперше науково обґрунтовано доцільність інтегрованого застосування інокуляції насіння біопрепаратами та оптимізації норм висіву як взаємодоповнювальних елементів технології вирощування, що сприяють формуванню морфобіологічної структури рослин, підвищенню фотосинтетичної активності посівів, інтенсивності симбіотичної азотфіксації та продуктивності квасолі звичайної. Визначено особливості формування біохімічного складу вегетативної маси й зерна залежно від досліджуваних агротехнологічних чинників та встановлено їх вплив на якісні показники продукції.

Удосконалено науково обґрунтовані елементи технології вирощування сучасних сортів квасолі звичайної для умов Правобережного Лісостепу України, що забезпечують підвищення врожайності, покращення якості зерна та ефективніше використання біологічного потенціалу культури. Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо механізмів впливу біопрепаратів і густоти стояння рослин на органогенез, ріст, розвиток, функціонування фотосинтетичного та симбіотичного апаратів, а також на формування врожаю й економічну ефективність вирощування квасолі звичайної.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і пропозицій здобувача. Достовірність результатів, наведених у дисертаційній роботі, не викликає сумнівів, оскільки вони отримані на основі трирічних польових досліджень із застосуванням сучасних, загальноприйнятих в агрономічній науці методів. Отримані експериментальні дані систематизовано, піддано комплексному аналізу та статистичній обробці, що забезпечило належний рівень наукової обґрунтованості сформульованих висновків і практичних рекомендацій. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів у тексті дисертації та публікаціях здобувача не виявлено. Загалом рівень обґрунтованості та вірогідності отриманих результатів є високим.

Практичне значення одержаних результатів полягає у виробничій перевірці та впровадженні науково обґрунтованих елементів технології вирощування сучасних сортів квасолі звичайної в умовах недостатнього зволоження Правобережного Лісостепу України. Розроблені технологічні рішення апробовано в Уладово-Люлинецькій дослідно-селекційній станції (Вінницька область, площа 2 га) та Білоцерківській дослідно-селекційній станції (Київська область, площа 12 га), що підтверджено актами впровадження. Результати досліджень також інтегровано в освітній процес Уманського національного університету, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та використано у науково-дослідній роботі Дослідної станції тютюнництва ННЦ «Інститут землеробства НААН».

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. За результатами досліджень опубліковано 5 наукових праць, у тому числі 4 статті у наукових фахових виданнях категорії «Б», 1 тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Характеристика єдності змісту дисертації та відповідності спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертаційна робота Боброва Віктора Сергійовича на тему «Удосконалення елементів агротехнології квасолі звичайної в правобережному Лісостепу України», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 Агрономія викладена на 185 сторінках комп'ютерного набору, що включає вступ, анотації, шість розділів, висновки, рекомендації виробництву. Містить 21 таблицю, 21 рисунок. Список використаних джерел включає 203 найменування, з яких 25 – латиницею.

Дисертаційна робота оформлена відповідно п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 зі змінами і Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Дисертацію написано в науковому стилі українською мовою чітким і лаконічним описом отриманих результатів досліджень. Усі розділи дисертації є закінченими та мають обґрунтовані висновки, які формулюються автором зважаючи на результати роботи. Висновки і рекомендації виробництву, якими закінчується дисертаційна робота, витікають зі змісту наукових досліджень та мають відповідне обґрунтування та практичне значення.

За змістом, структурою, викладом матеріалу, висновками дисертаційне дослідження цілком відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 201 Агрономія.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Бажано вказати у вступі та огляді літератури врожайність і валові збори квасолі в Україні.
2. Бажано конкретизувати на якому дослідному полі (якої кафедри) закладено дослід, коли і ким досліджувався ґрунт.
3. На ст.75 вказано що насіння обробляли біопрепаратами високоефективних штамів бульбочкових бактерій. Яких саме? Якщо це Ризоактив, що застосовується за умовами дослід то зрозуміло, а ще які ПРЕПАРАТИ?
4. У списку використаних джерел до розділу 2 №102 видавництво М.1961 р. російською мовою «Фотосинтетическая деятельность растений в посевах». Варто замінити.
5. Невідповідність між таблицею 3.1 і 3.2 (врахувавши відсотки польової схожості і виживаємості контроль Буковинка за 400 тис. густоти має бути 299,2 тис а в таблиці 3.2 – 331,2
6. Не зрозуміло, чим продуктивність сортів квасолі відрізняється від урожайності квасолі.
7. Розділ 6 собівартість і виробничі витрати – варто уточнити.
8. Загальні висновки до дисертації занадто об'ємні. Доцільно їх конкретизувати та скоротити.

Загальний висновок. Оцінюючи у цілому дослідження проведені Боброва Віктора Сергійовича, можна стверджувати, що за актуальністю, практичною цінністю, змістом дисертаційної роботи, виконаними завданнями досліджень і науково-методичним рівнем виконання, сформульованими висновками та рекомендаціями виробництву дисертаційна робота є завершеною науковою працею. У роботі, з дотриманням принципів академічної доброчесності, отримані науково обґрунтовані результати, що сумарно допомагають вирішити важливе наукове завдання вдосконалення технологій вирощування квасолі

Науковий рівень дисертаційної роботи і наукових публікацій, дозволяє встановити, що набутий здобувачем рівень теоретичних знань, умінь, навичок і компетентностей відповідає вимогам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 201 Агрономія.

Дисертаційна робота **Боброва Віктора Сергійовича** на тему «Удосконалення елементів агротехнології квасолі звичайної в правобережному Лісостепу України», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 Агрономія повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 року № 40 із змінами, а її автор – **Бобров Віктор Сергійович** заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 201 Агрономія галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство.

Рецензент,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри рослинництва
імені О. І. Зінченка
Уманського національного університету

Сергій РОГАЛЬСЬКИЙ